

O POVESTE CU HORAȚIU

Doina Papp

Copyright © 2012 Editura ALLFA

DOINA PAPP

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PAPP, DOINA

O poveste cu Horațiu / Doina Papp. – București: ALLFA, 2012

ISBN 978-973-724-482-6

792(498) Mălăele,H.

929 Mălăele,H.

O POVESTE CU HORAȚIU

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată

fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside

Romania, without the written permission of **ALLFA**,

is strictly prohibited.

Copyright © 2012 by **ALLFA**.

Editura **ALLFA**: Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare: Olimpia Novicov
Tehnoredactare: Liviu Stoica
Corectură: Alina Bogdan
Design copertă: Alexandru Novac

Cuprins

Actorul-spectacol	11
N-aveți un bilet în plus?.....	16
Un <i>Revizor</i> fericit!	22
Caramitru – Mălăele de cinci stele.....	25
Pe Podu' singurătății	29
Horă în civil. <i>Sunt un orb</i>	33
Actorii, copiii de duminică ai societății	37
Românul absolut	45
Lecție pentru italieni	48
O <i>Nuntă mută</i> la Paris	50
Băiatu' cu chibrituri	59
Copilăria, cadoul pe care ni-l face Viața pentru ce vom avea de îndurat.....	64
Cum a devenit Horațiu actor, și nu pictor	71
Tineretea artistului	82
Nottara, teatrul de suflet.....	92
<i>Mincinosul</i> și întâlnirea cu Vlad Mugur	130

Regizorul și predestinarea.....	138
<i>Uite-mă și la Bulandra, teatrul meu de ambiție</i>	146
<i>Comedia</i> și prietenia cu George Mihăiță.....	153
60/70, întâlnirea cu Ion Caramitru	166
Smârdan 37	170
Actorul de film	176
„Cei mai buni actori de dramă sunt cei de comedie“	185
Pe Aleea Celebrităților	189
Povestea continuă	191
Presa despre Horațiu Mălăele	192
Panseuri à la Horațiu	216
Horațiu Mălăele	223
Doina Papp.....	229

Actorul-spectacol

„Aș vrea să fiu o scenă.“
Horațiu

„Cel mai talentat actor dintre caricaturiști și cel mai talentat caricaturist dintre actori...“ Gluma a pornit de la o dedicație amuzantă ce apărea prin anii '90 pe prima pagină a publicației *Satîrul* pe care o editase nimeni altul decât cunoscutul actor și caricaturist Horațiu Mălăele. Liber, în fine, să-și facă de cap și să-și etaleze multiplele vocații, artistul își proclamase într-adevăr mai demult dubla sa cetățenie, la care am putea-o adăuga și pe a treia, cea de condeier de reală vocație literară, dovadă chiar calamburul postat pe frontispiciul revistei amintite: „Proletari din toate țările, urniți-vă!“

După cum știm, creațiile sale în domeniul regiei de teatru și film i-au întregit ulterior portretul, făcându-ne să vorbim despre o structură artistică polivalentă, despre un artist care se reinventează neîncetat pe mâna talentului său bogat, apt să se exprime în fel și fel de moduri; iar acest fel de a fi dinamic, viu, induce imaginea multicoloră a unui spectacol. Da, Horațiu Mălăele este el însuși un spectacol, un artist-spectacol, care are la-ndemână toate mijloacele acestei arte complexe ce pivotează în jurul axei personalității sale. Fenomenul e explicat de unii prin sintagma *geniu comic*. Subscriu, iubind în Horațiu ființa aleasă, saltimbancul de geniu născut dintr-o mirabilă sămânță de creativitate

care poate rodi în multe direcții spre care e chemat talentul său dăruit celor din jur. Și asta datorită unei nevoi irepresibile de a comunica, acesta fiind și sensul ultim al actelor sale (a mărturisit-o de altfel de atâtea ori). Așadar, când nu joacă, Horațiu se gândește la o pagină de desen, iar când a terminat o caricatură precis se pregătește să intre într-un nou rol sau trasează imaginar liniile unui nou spectacol. În teatru sau în film. Același și mereu altul, egal cu sine în ipostaze tot mai neașteptate și captivante, Mălăele e într-o perpetuă căutare. Natura sa neliniștită, imaginativă prin excelență, îl îndeamnă să se înnoiască mereu, de aceea între rolurile create la premieră și succesivele reeditări nu e niciodată asemănarea unei copii la indigo. Într-o stare de ebuliție, de freamăt perpetuu, artistul nu-și poate reprima „voința de reprezentare“, tot așa cum în blocnotesul care-l însoțește pretutindeni, înnegrește filă după filă, fără astâmpăr. Paradoxal, dar acest impuls al clipei trecătoare, acest mod de a reacționa nestăpânit, ca o cutie de rezonanță, la timp, la viața din jur, nu-l plasează sub imperiul improvizației. Și oricât de derutante ar părea uneori fanteziile sale, el știe întotdeauna foarte bine ce are de făcut și de ce. Nimic nu pare a se petrece întâmplător în cariera acestui artist aparent atât de imprevizibil. Între altele pentru că Horațiu Mălăele e dotat cu o exemplară intuiție a momentului. Cu alte cuvinte, știe exact când un text, un gest, o mișcare, o linie pe hârtie sau o tăcere în scenă sunt necesare. Și mai ales știe ca nimeni altul ce i se potrivește lui însuși, ce-l servește, ridicându-și astfel singur ștacheta viitoarelor performanțe. Este îndeobște actorul care umblă cu textele sub braț, care de-a lungul carierei nu a așteptat neapărat să-l „vadă“ vreun regizor în cutare sau cutare rol – deși ofertele oportune n-au lipsit. Mai degrabă a propus și mai ales nu a acceptat să i se impună. Dacă a riscat, a făcut-o cu miză mare pentru că are fler și știe să calculeze valoarea riscului. E, cum s-ar spune, propriul său producător. A ajuns la acest statut nu pentru că e vedetă, ci mai degrabă pentru că în întâlnirile sale cu arta, comunicarea s-a produs din interior după acea lege superbă a corespondențelor secrete formulată poetic de Baudelaire.

Existența sa în artă are la bază acest misterios creuzet în care viața din jur se topește și renaște magic în forme filtrate de lentilele rotunde ale ochelarilor săi care-l personalizează atât de exact.

Dacă-l cercetăm ca actor trebuie neapărat să-l privim tot creativ. Nemulțumit de maniera în care actorii timpului său personificau pe scenă caractere, sau cel mult le interpretau, Gordon Craig proiecta în perspectivă o singură șansă pentru viitorul actoriei: „Într-o zi el însuși (actorul) va crea. Așa va renaște stilul.“ Horațiu Mălăele confirmă această teorie, deși se vorbește rar de stil în arta actorului. Chiar cei care-i recunosc actorului dreptul la creație autonomă admit mai greu ideea stilului, confundat adesea cu maniera, și tot adesea cu manierismul (estetica e ce-i drept aici autoritară și restrictivă). Și mai nepotrivit ar părea să încercăm o definiție stilistică pentru creația unui actor al cărui farmec rezidă tocmai în fluidul neeticetabil, în noutatea și prospețimea fiecărei apariții. Dacă o facem este însă pentru că modul în care s-a cristalizat personalitatea acestui artist ne obligă să-i percepem sunetele distincte. Și să identificăm în melodia lor ceva din timbrul specific al unei generații de creatori în care vocea lui Mălăele răsună cu atât mai personală. Să ne amintim de debutul lui la Piatra Neamț când alături de regizori ca Iulian Vișa și Cătălina Buzoianu a înregistrat și primele succese, impunând definitiv tipul său sui-generis, de firesc și naturalețe dublată de candoare și halou poetic. În *Slugă la doi stăpâni* sau *Tinerete fără bătrânețe*, în *Muntele de D.R.* Popescu (regia Emil Mandric) aceste calități se manifestau diferit – dar cât de asemănător – pentru a face din prezența sa pe scenă un vehicul credibil, inconfundabil, al adevărului. Intelligent, cu o cultură a ochiului recunoscută, cu disponibilități ludice ieșite din comun, dar și un rodnic impuls spre performanță, actorul își valorifica încă de pe atunci forțele artistice în sfera comediei dell'arte, apoi a comediei cu tâlc, până la acele spectacole-metaforă care se adresează cu subtilitate spiritului. Mai era detectabil încă de la începuturi harul de a produce un halou aparte și de a-l propaga ca un adevărat vrăjitor în public. Asta se mai numește farmec, glamour, calitate rară, înnăscută, pe care cine o are se poate

considera imbatabil pe scenă. Instrument sensibil, dar și bine acordat, Mălăele n-a ratat niciodată portativul (cred că stă bine și cu urechea muzicală) vibrând de fiecare dată curat, citeț, așa cum în desen linia sa nu suportă ezitarea. S-a afirmat ca un virtuoz jongler între comic și tragic, potrivit talentului său care conține această dualitate a măștii, și a avut norocul că timpurile în care s-a format erau favorabile acestei sinteze a genurilor. Mai târziu, în *Acești îngeri triști*, spectacol de referință al Teatrului Nottara, jocul actorului a dobândit forță, iar gustul pentru paradox a înflorit în contextul unor spectacole aluzive, ca și apetența pentru alternanța dintre aparența comică și esența tragică a personajelor pe care le-a interpretat. Până și un personaj ca Duffosset din irezistibilul vodevil *Măța în sac* de Feydeau, în montarea lui Dan Micu, a devenit în cele din urmă de plâns după ce toată piesa ne distra jucând pe sârmă comedia confuziei de persoană. Râsu' -plânsu', sarcasmul șfichiuitor, grotescul tragic și sublimul catharsis comic, iată doar câteva dintre trăsăturile jocului lui Mălăele în roluri de anvergura unui Smerdiakov din *Frații Karamazov* sau Poțekalnikov din *Sinucigașul* de Nicolai Erdman. Figura de răstignit scâlâmb a bastardului umilit din romanul lui Dostoievski se va întâlni peste ani cu aceea a șomerului-filosof care, mai în glumă, mai în serios, e gata să-și ia zilele, și mai târziu cu *Unchiul Vanea* cu nasul lui de clovn, variantă cinică a ratării, livrată inimitabil de actor. Jocul acesta paradoxal practicat în commedia dell'arte (Truffaldino, Scapino), ca și în partituri de adâncime filosofică, e caracteristic actorilor a căror inteligență îi face să-și domine instinctul artistic mergând uneori împotriva datelor naturale – de la înfățișare la glas, tip de sensibilitate și expresie. Horațiu Mălăele e unul dintre aceștia. Pe de altă parte, nu doar deliberat, ci și intuitiv, umorul său îngândurat vine dintr-o concepție de viață mai curând a unui sceptic, deși cei care-l frecventează în particular vorbesc despre *une joie de vivre* stenică și molipsitoare. E adevărat însă că de multe ori surpriza concluziilor din spectacolele sale pune în derută publicul venit la distracție. Ambiguitățile, vorba cu dus-întors, trădează un fond de umanitate bogat, în care resursele naturale ale

actorului sunt puse în slujba culturii. Când unii comentatori vorbesc grăbit despre umoristul Mălăele, mă gândesc că i s-ar potrive mai degrabă teoria despre umorism a lui Luigi Pirandello, care ne-a lăsat un întreg eseu despre relația comicului cu tragicul, despre actorul care cu o față râde și cu alta pânge, despre resursa comună de umanism a măștilor teatrului. Secretul prin care toate aceste taine ies la lumină e știut doar de artist. Și poate nici de el. La noi ajung când un zâmbet, când o grimasă sau un hohot de râs atotcuprinzător. Atitudini trecute prin știința lui „te faci că”, pe principiul convenției teatrale. Cum disimulează Horațiu Mălăele e o altă problemă. Sau artă. E de ajuns să ne privească enigmatic sau să braveze printr-un gest, ton sau vorbă ca să ne creeze dileme. Aliajul e rafinat, controlat cu măsură, în ciuda fanteziei debordante, a spontaneității înnăscute de care e capabil artistul. E și un maestru al improvizației. Uneori, pentru un actor cu priză la public care și-a clădit popularitatea pe comedie, scena începe să fie o capcană. E pândit de manierism din cauza reacțiilor sălii, de propria-i siguranță, de trucuri și trușaiuri îndelung verificate. Cu simțul realității scenice și al clipei spectacolului, Mălăele găsește întotdeauna soluția. Taie cu mâna aerul, provoacă tăceri perplexe pentru a readuce barca pe fâgașul adevărului. Momentul e găsit de parcă un compozitor dibaci a așezat pe portativ un accent, un bemol, un diez care schimbă tonalitatea întregii melodii. Și dacă gloria actorului e efemeră, arta lui e răsplătită în schimb de șansa unui moment al adevărului în direct, care prețuiește poate infinit mai mult. Acestui moment pare a-i fi dedicat Horațiu Mălăele spectacolul său, al artei și vieții pe scenă. Un moment pe care îl visează toți actorii. „Din toate gloriile“, spunea Albert Camus, „cea mai puțin înșelătoare e cea trăită. Actorul și-a ales deci gloria fără margini, aceea care se trăiește.“ Restul e literatură.